

بررسی نقش سلامت روان بر گرایش به تروریسم

اکبر شبانی: دانشجوی دکتری، حقوق کیفری و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد آیت الله آملی، آمل، ایران
مهدی اسماعیلی: استادیار، گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم شهر، قائم شهر، ایران
حسن حاجی تبار فیروزجایی: دانشیار، گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم شهر، قائم شهر، ایران
ابراهیم جوانمرد: استادیار، گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گنبد کاووس، گنبد کاووس، ایران (* نویسنده مسئول) phd.javanmard@gmail.com

چکیده

کلیدواژه‌ها

سلامت روان،
تروریسم،
نگرش،
رفتار

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۲۰

تاریخ چاپ: ۱۴۰۰/۱۱/۰۹

زمینه و هدف: امروزه جهان در مسیر جنگ و خونریزی قرار دارد و فعالیت‌های تروریسمی به عنوان یکی از نگرانی‌ها و دغدغه‌های بشری مشخص گردیده است. هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی نقش سلامت روان بر گرایش به تروریسم بود.
روش کار: برای انجام تحقیق توصیفی و کاربردی حاضر که به صورت میدانی انجام شد، از بین خبرگان و اساتید آگاه به موضوع پژوهش به صورت انتخاب هدفمند تعداد ۳۴ نفر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. پس از کسب مجوزهای لازم پرسشنامه محقق ساخته دارای ۱۴ سؤال و ابعاد سلامت روان (۸ سؤال) و گرایش به تروریسم (۶ سؤال) بین آن‌ها توزیع شد که در نهایت تعداد ۲۴ پرسشنامه از روش معادلات ساختاری و نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ و PLS نسخه ۳ مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.
یافته‌ها: نتایج نشان داد که سلامت روان بر گرایش به تروریسم تأثیر معناداری دارد همچنین مشخص شد که سلامت روان سبب کاهش میزان گرایش به تروریسم در میان افراد خواهد شد.
نتیجه‌گیری: نتایج تایید کننده نقش روان و ویژگی‌های روانی در گرایش به تروریسم می‌باشد بنابراین توصیه می‌شود هنگام مقابله با این معضل بزرگ به مسائل روانی توجه شود.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Shabani A, Esmaeli M, Haji Tabar Firooz Jaei H, Javanmard E. Investigating the Role of Mental Health on the Tendency to Terrorism. Razi J Med Sci. 2021;28(11):74-82.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با [CC BY-NC-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/) صورت گرفته است.

Original Article

Investigating the Role of Mental Health on the Tendency to Terrorism

Akbar Shabani: PhD Student, Criminal Law and Criminology, Ayatollah Amoli Branch, Islamic Azad University, Amol, Iran

Mehdi esmaeli: Assistant Professor, Department of Law, Ghaem shahr Branch, Islamic Azad University, Ghaem shahr, Iran

Hassan Haji Tabar Firooz Jaei: Associate Professor, Department of Law, Ghaem shahr Branch, Islamic Azad University, Ghaem shahr, Iran

Ebrahim Javanmard: Assistant Professor, Department of Law, Gonbade Kavoods Branch, Islamic Azad University, Gonbade Kavoods, Iran (* Corresponding author) phd.javanmard@gmail.com

Abstract

Background & Aims: Today, the effects of terrorist activities are so severe that they can be passed from generation to generation and involve many groups and individuals (3). Tendency to terrorism as an important and key indicator plays a key role in the presence of individuals in these groups (3). Tendency to terrorism refers to the attitudes, mentality and behaviors of individuals regarding terrorist activities and the degree of interest of individuals to be attracted to terrorist groups as well as activities in this field (5).

Various issues are involved in the formation of the tendency towards terrorism, including individual, psychological, social and cultural issues (2). Psychological aspects as a key factor can overshadow the behaviors and attitudes of individuals in the field of terrorism. Mental health has been considered as one of the key activities in international policies. In a way, advancing mental health goals as a general concern has caused governments to spend a lot of money to improve it (7). Improving indicators related to mental health has been considered as one of the key indicators in the evaluations of countries and extensive efforts have been made in this regard (8).

Understanding mental health functions in the field of tourism can help improve planning in this area. However, the lack of sufficient evidence to examine the role of mental health in the tendency to terrorism has led to a lack of appropriate policy to reduce the tendency to terrorism. This issue, while creating a research vacuum in this field, has caused fundamental ambiguities to be formed. On the other hand, the lack of research on the role of mental health on the tendency to terrorism has led to the lack of key solutions in this regard. With this in mind, the present study aimed to investigate the role of mental health on the tendency to terrorism, tried to answer the question whether mental health has a significant effect on the tendency to terrorism?

Methods: To conduct the present descriptive and applied research that was conducted in the field. Among the experts and professors aware of the research topic, 34 people were selected as a research sample. After obtaining the necessary permits, a researcher-made questionnaire with 14 questions and dimensions of mental health (8 questions) and the tendency to terrorism (6 questions) were distributed among them. The validity and reliability of the questionnaire were also confirmed. Finally, 24 questionnaires were analyzed using structural equation method and SPSS software version 20 and PLS version 3.

Results: The results showed that mental health has a significant effect on the

Keywords

Mental Health,
Terrorism,
Attitude,
Behavior

Received: 11/09/2021

Published: 29/01/2022

tendency to terrorism. It was also found that mental health will reduce the tendency to terrorism among individuals. Finally, the research model had a good fit.

Conclusion: The results of the present study showed that mental health has a significant effect on the tendency to terrorism. It was also found that mental health will reduce the tendency to terrorism among individuals. Therefore, efforts to improve mental health can provide a basis for reducing the tendency to terrorism. Borman and Savon (2018) identified that today psychological aspects can play an important and key role in the formation of war and terrorist activities. It seems that mental health can create a sense of altruism among people by influencing people's attitudes and behaviors, and this issue provides a basis for reducing the tendency to terrorism (3).

Although war and terrorism cause psychological problems, but improving mental health can reduce the amount of terrorist activities and also overshadow the psychological effects left by it. According to the results of the present study, it is suggested that general courses to improve Mental health was created in the community and by creating public evaluation plans, sufficient knowledge of the mental health of individuals and different groups of the community was taken in order to create appropriate programs.

Perhaps the findings of the present study can be explained on the basis of Merton's theory of social pressure. Merton sees the continuing rift between patterns of cultural goals and institutionalized norms or ways as destabilizing society, which is in fact "anomie." (18).

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Shabani A, Esmali M, Haji Tabar Firooz Jaci H, Javanmard E. Investigating the Role of Mental Health on the Tendency to Terrorism. Razi J Med Sci. 2021;28(11):74-82.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

مقدمه

امروزه جهان در مسیر جنگ و خونریزی قرار دارد و فعالیت‌های تروریستی به عنوان یکی از نگرانی‌ها و دغدغه‌های بشری مشخص گردیده است (۱). آسیب‌های جدی در خصوص فعالیت‌های تروریستی در سطح جهان ایجاد شده است و از منظر اقتصادی، جانی و ذهنی مشکلات بسیاری را ایجاد کرده است (۲). امروزه آثار ناشی از فعالیت‌های تروریستی آن‌چنان شدید و جدی می‌باشد که می‌تواند از نسلی به نسل دیگر نیز منتقل شود و گروه‌ها و افراد بسیاری را درگیر نماید (۳). در سالیان اخیر فعالیت‌های تروریستی افزایش یافته است و این مسئله تمامی ابعاد جهانی را درگیر نموده است. به صورتی که از آن به عنوان یکی از مشکلات و خطرات جدی دنیای امروزی یاد می‌شود (۴). ایجاد گروهک‌های تروریستی و به طبع آن جذب افراد در سنین مختلف به این گروه‌ها در حال انجام می‌باشد و افراد بسیاری را درگیر نموده است. گرایش به تروریسم به عنوان یک شاخص مهم و کلیدی نقش اساسی در حضور افراد در این گروهک‌ها دارد (۳). گرایش به تروریسم اشاره به نگرش‌ها، ذهنیت و رفتارهای افراد در خصوص فعالیت‌های تروریستی و میزان علاقه افراد جهت جذب در گروهک‌های تروریستی و همچنین فعالیت در این حوزه می‌باشد (۵). گرایش به تروریسم تحت تأثیر جنبه‌های مختلفی قرار می‌گیرد و ابعاد زیادی را درگیر می‌نماید (۶).

در مسیر شکل‌گیری گرایش به تروریسم، مسائل مختلفی از جمله مسائل فردی، روانی، اجتماعی و فرهنگی درگیر می‌باشد (۲). جنبه‌های روانی به عنوان یک عامل کلیدی می‌تواند رفتارها و نگرش‌های افراد در حوزه تروریسم را تحت شعاع قرار دهد. سلامت روانی به عنوان یکی از فعالیت‌های کلیدی در سیاست‌گذاری‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته است. به صورتی که پیشبرد اهداف مربوط به سلامت روانی به عنوان یک نگرانی کلی سبب گردیده است تا دولت‌ها هزینه‌های زیادی در جهت بهبود آن انجام دهند (۷). بهبود شاخص‌های مربوط به سلامت روانی به عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی در ارزیابی‌های کشورهای مورد توجه بوده است و تلاش‌های گسترده‌ای در این خصوص انجام شده است (۸). انسان‌ها از گذشته تا به امروز بر سلامت

جسمی و روحی خود اهمیت وافری قائل بوده و همیشه در تلاشند تا یک بدن سالم و یک روح و روان عالی را به خدمت خود گرفته تا یک زندگی موفق و شادابی را برای خود رقم بزنند (۹). براساس تعریف سلامت از دیدگاه سازمان و بهداشت جهانی who که در سال ۱۹۴۸ منتشر شد و تحقیقات چند دهه گذشته، سلامت در چهار بعد جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی تعریف می‌گردد. سلامت روان می‌تواند به شدت بر سلامت جسمی، اجتماعی و معنوی اثر گذاشته و از آن‌ها تأثیر پذیرد (۱۰).

سلامت روان یکی از مسائل مهم در این حوزه می‌باشد. جنبه‌های روان‌شناختی به واسطه ظرفیت‌هایی که در حوزه‌های فردی و نگرشی ایجاد کرده است، همواره به عنوان یکی از مسائل مهم و تأثیرگذار بر افراد مشخص بوده است (۱۱). عوامل روان‌شناختی به واسطه تأثیر بر ماهیت کلی افراد سبب می‌گردد تا وضعیت ذهنی، نگرشی و رفتاری آنان به شدت تحت تأثیر قرار گیرد و این مسئله روند بهبود مهارت‌ها و توانایی‌های افراد را تحت شعاع قرار می‌دهد (۱۲). عوامل روان‌شناختی به عنوان ارکان مهم تشکیل‌دهنده مسائل فردی نقش مهمی در موفقیت‌های افراد دارد. عوامل روان‌شناختی سبب می‌گردد تا افراد ضمن برخورداری از سلامت روان مناسب، از توانایی تصمیم‌گیری بالایی برخوردار باشند و در مواقع حساس بهترین رفتارها را مطابق با شرایط داشته باشند (۱۳).

مسائل روانی اشاره به شرایط و ویژگی‌های فردی و درونی افراد دارد که تعیین‌کننده رفتارها و نگرش‌های آنان می‌باشد (۱۴). این مسائل می‌تواند در شرایط روزمره افراد تأثیرگذار باشد. ویلکز و همکاران (۲۰۲۰) مشخص نمودند که مسائل روانی می‌تواند تعیین‌کننده رفتارهای افراد باشد. ارتقای سلامت روان، در ساختار فرهنگی اجتماعی یک جامعه ریشه دارد و با دیگر تعیین‌کننده‌های اجتماعی مؤثر بر سلامت به شدت تعامل دارد (۱۵). برادران افتخاری و همکاران از طریق رویکرد اجتماع‌محور مشارکتی به نیازسنجی سلامت جوانان پرداختند و برنامه‌های مداخله‌ای متناسب با نیاز آنان را پیشنهاد و اجرا کردند (۱۶).

به‌طورکلی تروریسم و اقدامات افراطی در بستر تاریخ دارای ریشه عمیق است و بعید نیست که ادعا کنیم از

با استفاده از بررسی نظرات خبرگان مورد بررسی قرار گرفت میزان پایایی این پرسشنامه $0/86$ مشخص گردید. پایایی مدل اندازه‌گیری به‌وسیله ضرایب بارهای عاملی، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی مورد ارزیابی قرار گرفت. بار عاملی از طریق محاسبه مقدار همبستگی شاخص‌های یک سازه با آن سازه محاسبه می‌شود که اگر این مقدار برابر و یا بیشتر از مقدار $0/4$ شود مؤید این مطلب است که واریانس بین سازه و شاخص‌های آن از واریانس خطای اندازه‌گیری آن سازه بیشتر بوده و پایایی در مورد آن سازه قابل قبول است. روایی واگرا و همگرا نیز در تحقیق حاضر مورد بررسی و تایید قرار گرفت؛ بنابراین می‌توان اعلام داشت که پرسشنامه تحقیق حاضر از پایایی و روایی مناسبی برخوردار بودند. همچنین در قسمت تجزیه و تحلیل تحقیق، از روش معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی (SEM-PLS) استفاده شده است. با توجه به این که تعداد نمونه تحقیق کمتر از ۲۰۰ نفر می‌باشد و همچنین توزیع نمونه تحقیق با توجه به روش آماری کالموگروف-اسمیرنوف، در وضعیت غیرنرمال می‌باشد، لذا پیش شرایط استفاده از نرم‌افزارهای واریانس محور وجود دارد و می‌بایستی از نرم‌افزارهای واریانس محور که یکی از این نرم‌افزارها می‌باشد، استفاده نمود. تمامی روند تجزیه و تحلیل تحقیق، در غالب نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ و PLS نسخه ۳ انجام گرفت.

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های دموگرافیک افراد نمونه نشان داد که بیشتر آن‌ها مرد بوده و دارای مدرک دکتری بودند (جدول ۱).
به منظور بررسی روابط میان متغیرهای تحقیق از روش معادلات ساختاری استفاده گردید. جهت شناسایی توزیع داده‌های پژوهش حاضر از محاسبه کشیدگی و چولگی استفاده شد. با توجه به نتایج این شاخص‌ها مشخص گردید که داده‌های پژوهش حاضر از توزیع غیرطبیعی برخوردار بودند. با توجه به غیرطبیعی بودن توزیع داده‌های پژوهش جهت انجام روش معادلات ساختاری از نرم‌افزارهای واریانس محور استفاده گردید. شکل شماره ۱، مدل پژوهش در حالت بار عاملی و ضرایب تی را به نمایش گذاشته است.

ابتدای زندگی انسان در زمین این اقدام ثبت شده است؛ اما نکته این است که تروریسم در شکل سنتی معمولاً با انگیزه‌های فردی بوده است. پس از تشکیل دولت-ملت‌ها در اروپا خصوصاً در عصر رنسانس ترورها از حالت فردی خارج و به صورت گروهی و براساس ایدئولوژی صورت می‌گرفت. به عنوان نمونه در انقلاب کبیر فرانسه عده‌ای مردم را به اتهام ضدانقلاب بودن گردن زدند و جمعیت‌های سیاسی از قتل و غارت و خونریزی ابایی نداشتند؛ که این دوره به نام دوره وحشت و ترور در فرانسه ثبت شده است. (۱۷)

با این حال پی بردن به کارکردهای سلامت روان در حوزه تروریسم می‌تواند به بهبود برنامه‌ریزی‌ها در این حوزه کمک نماید. این در حالی است که عدم شواهد کافی در خصوص بررسی نقش سلامت روان بر گرایش به تروریسم سبب گردیده است تا سیاست‌گذاری مناسبی در خصوص کاهش گرایش به تروریسم ایجاد نگردد. این مسئله ضمن بروز خلا تحقیقاتی در این حوزه سبب گردیده است تا ابهامات اساسی نیز شکل گیرد. از طرفی عدم انجام تحقیقات در خصوص نقش سلامت روان بر گرایش به تروریسم سبب گردیده است تا راهکارهای کلیدی در این خصوص ایجاد نگردد. با این توجه تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش سلامت روان بر گرایش به تروریسم سعی در پاسخ به این سؤال داشت که آیا سلامت روان بر گرایش به تروریسم تأثیر معناداری دارد؟

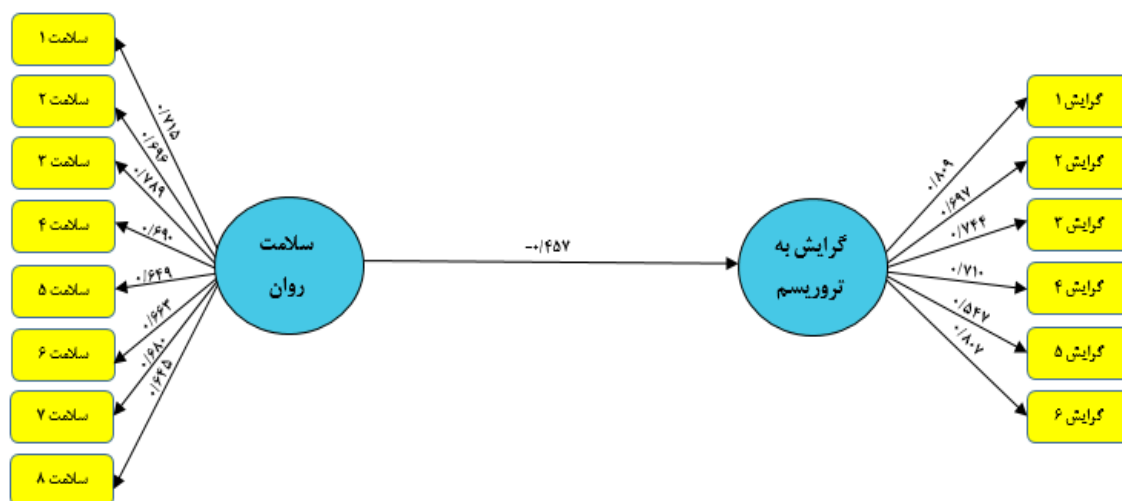
روش کار

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات توصیفی و پیمایشی می‌باشد که به صورت میدانی انجام شد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل خبرگان و اساتید آگاه به موضوع پژوهش بود که بر حسب انتخاب هدفمند تعداد ۳۴ نفر به عنوان نمونه تحقیق مشخص شدند. پس از کسب مجوزهای لازم و تقسیم پرسشنامه‌ها، تعداد ۲۴ پرسشنامه مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

ابزار تحقیق حاضر شامل پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که با توجه به روش دلفی و مطالعه مبانی نظری طراحی گردید. این پرسشنامه دارای ۱۴ سؤال بوده که سوالات آن به بررسی سلامت روان (۸ سؤال) و گرایش به تروریسم (۶ سؤال) می‌پردازند. روایی این پرسشنامه

جدول ۱- یافته‌های توصیفی پژوهش

ویژگی‌های جمعیت شناختی	گروه‌ها	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۸	۷۵
	زن	۴	۲۵
سطح تحصیلات	دکتری	۲۲	۹۱/۷
	کارشناسی ارشد	۲	۸/۳

شکل ۱- مدل پژوهش در حالت ضرایب تی

جدول ۲- خلاصه مدل پژوهش

روابط	تأثیر	تی	سطح معناداری
سلامت روان بر گرایش به تروریسم	-۰/۴۵۷	۱۲/۴۵۷	۰/۰۰۱

جدول ۳- شاخص‌های برازش

وضعیت	معیار	گرایش به تروریسم	سلامت روان
آلفای کرونباخ	بالاتر از ۰/۷	۰/۸۵	۰/۸۹
پایایی ترکیبی	بالاتر از ۰/۷	۰/۸۹	۰/۹۲
میانگین واریانس استخراجی	بالاتر از ۰/۴	۰/۵۲	۰/۴۸

است و کارکردهای آن در تصمیم‌گیری‌ها، رفتارها و نگرش‌های افراد مشخص شده است. بهره‌گیری از سلامت روان در حوزه‌های مختلف در حال استفاده می‌باشد و پژوهشگران بسیاری از سلامت روان در جهت ارتقا و بهبود وضعیت‌های مختلفی بشری استفاده لازم را داشته‌اند. تحقیق حاضر در تکمیل حوزه سلامت روان و در پاسخ به نیازهای جامعه در حوزه فعالیت‌های تروریستی طراحی گردید. از این رو تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش سلامت روان بر گرایش به تروریسم طراحی و اجرا گردید.

مطابق با نتایج مدل پژوهش مشخص گردید که سلامت روان بر گرایش به تروریسم تأثیری به میزان ۰/۴۵۷- دارد (جدول ۲).

یافته دیگر نشان داد که مدل پژوهش در تمامی شاخص‌ها از برازش مناسبی برخوردار می‌باشد (جدول ۳).

بحث و نتیجه‌گیری

سلامت روان به عنوان یکی از نگرانی‌های مدنظر محققان همواره مورد تأکید بزرگان روانشناسی بوده

فردی (۳)؛ بنابراین اگرچه جنگ و تروریسم سبب مشکلات روانی می‌گردد اما بهبود سلامت روان می‌تواند ضمن کاهش میزان فعالیت‌های تروریستی آثار روانی برجای مانده از آن را نیز تحت شعاع قرار دهد. با توجه به نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌گردد تا دوره‌های عمومی در مسیر بهبود سلامت روان در سطح جامعه ایجاد و با ایجاد طرح‌های ارزیابی عمومی به شناخت کافی از سلامت روان افراد و گروه‌های مختلف جامعه در جهت ایجاد برنامه‌های مناسب اقدام نمود.

شاید بتوان یافته تحقیق حاضر را بر اساس نظریه نظریه فشار اجتماعی توسط «مرتون» تبیین نمود. اولین عنصر در این نظریه شامل اهداف، مقاصد و علایقی است که توسط فرهنگ جامعه تعریف و تعیین شده و به عنوان خواسته‌ای مشروع مورد پذیرش اکثریت جامعه مطرح است که در یک سلسله مراتب ارزشی دسته بندی شده است که برخی از آن‌ها (هدف‌های فرهنگی) به طور مستقیم با سابقه‌های زیست‌شناختی ارتباط پیدا می‌کند، اما به وسیله آن‌ها تعیین می‌شود. عنصر دوم، ساختار فرهنگی، شیوه‌ها، راه‌ها و هنجارهای مشروع رسیدن به اهداف و آرمان‌های فرهنگی را تعیین، تنظیم و نظارت می‌کند و هر گروهی ناگزیر است تا اهداف فرهنگی خود را با راه‌های مجاز و نهادی شده منطبق کند. مع‌الوصف، این روش‌ها و هنجارهای نظم‌دهنده، با راه‌های کارآمد و فنی یکی نیستند، بلکه راه‌های دیگری نیز وجود دارد که کارآمد بوده و نیل به اهداف را آسان می‌سازند، ولی با هنجارها و دستورات اخلاقی جامعه تضاد دارند، مانند احتکار، سرقت، تقلب و نظایر آنکه امنیت اخلاقی جامعه را تهدید می‌کند. «مرتون»، تداوم گسست و شکاف میان الگوهای اهداف فرهنگی و هنجارها یا راه‌های نهادی شده را موجب بی‌ثباتی جامعه می‌داند که در واقع همان «آنومی» است. (۱۸).

به‌طور کلی جامعه‌شناسی تروریسم یکی از زیرشاخه‌های در حال توسعه جامعه‌شناسی است که به دنبال درک تروریسم به عنوان یک پدیده اجتماعی است و اینکه چگونه افراد و همچنین دولت‌های ملی به چنین رویدادهایی پاسخ می‌دهند. در به وجود آمدن تروریسم، عوامل متعددی مؤثر است، از قبیل محیط آماده (جنگ، ضعف دولتهای مرکزی)، قدرت و توان

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که سلامت روان بر گرایش به تروریسم تأثیر معناداری دارد. همچنین مشخص شد که سلامت روان سبب کاهش میزان گرایش به تروریسم در میان افراد خواهد شد؛ بنابراین تلاش در جهت بهبود سلامت روان می‌تواند زمینه جهت کاهش میزان گرایش به تروریسم را فراهم نماید. بورمن و ساوون (۲۰۱۸) مشخص نمودند که امروزه جنبه‌های روانی می‌تواند در شکل‌گیری جنگ و فعالیت‌های تروریستی نقش مهم و کلیدی داشته باشد. به نظر می‌رسد سلامت روان به واسطه تحت تاثیر قرار دادن نگرش‌ها و رفتارهای افراد می‌تواند حس نوع‌دوستی در میان افراد ایجاد نماید و این مسئله زمینه جهت کاهش میزان گرایش به تروریسم را فراهم نماید (۳).

تروریسم که در زبان فارسی از آن با عنوان وحشت‌افکنی و اربابگری نام برده شده است، به استفاده از خشونت یا تهدید به استفاده از خشونت برای دستیابی به اهداف سیاسی، مذهبی، یا ایدئولوژیک گفته می‌شود. تعاریف مربوط به جنگ و تروریسم نشان می‌دهد که توجه به مدیریت جنگ و تروریسم و همچنین بررسی اثرات ناشی از جنگ و تروریسم به عنوان یکی از مسائل مهم و روز در جوامع مشخص می‌باشد. یکی از مباحثی کلیدی صد سال اخیر که بسیاری از متفکران و اندیشمندان جهان به گونه‌های مختلف به آن پرداختند، جنگ است. از ابتدای قرن بیستم تاکنون ۲۵۰ جنگ رخ داده است: جنگ‌ها و فجایعی مانند آنچه در کشورهای مختلف مثل سودان، اوگاندا و افغانستان اتفاق افتاده است (۴). صدمات ناشی از جنگ در بسیاری از موارد مانند تخریب زیر بناها برای همه مشخص است اما یکی از بخش‌های سلامتی که شدیداً از جنگ متأثر می‌شود، سلامتی روانی انسان است که متأسفانه اثرات آن در این بخش پوشیده مانده است و این مسئله سبب شده که افراد از این ناحیه صدمه ببینند. مهم‌ترین اثرات روانی-اجتماعی جنگ عبارتند از: انواع استرس‌های فردی و جمعی، بیماری‌های روانی و شخصیتی، گسترش روحیه انتقام‌جویی، رشد انحصارطلبی و بی‌عدالتی، رشد فرهنگ توجیهی و مصلحتی، ترس و بی‌اعتمادی و رشد ابعاد مختلف ایثار گروهی و فردی، رشد فشارها و تنش‌های گروهی و

References

- Hodgson G. Fields of battle: UK government and public attitudes to sport in the Second World War. *Leisure/Loisir*. 2019;43(2):271-286.
- Ranaei Sh. Investigating the effects of the First World War on the social structures of the western regions of Iran. *J Historic Res*. 2017;9 (3):18-32.
- Bormann NC, Savun B. Reputation, concessions, and territorial civil war: Do ethnic dominoes fall, or don't they? *J Peace Res*. 2018.
- Hosseinzadeh M. Investigating the Impact of War on Children: Hope as Nothing. *Trust*. 2008;1702.
- Avraham E. Crisis communication, image restoration, and battling stereotypes of terror and wars: Media strategies for attracting tourism to Middle Eastern countries. *Am Behav Sci*. 2013;57(9):1350-1367.
- Mottaqian Nejad M, Ghadim Malalo A, Mousavi SMR. Investigating the dimensions of soft war and the effects of cultural aggression on youth, International Congress of Religious Culture and Thought, Qom, Cultural Engineering Steering Center of Bushehr Public Culture Council. 2014.
- Emmer C, Bosnjak M, Mata J. The association between weight stigma and mental health: A meta-analysis. *Obes Rev*. 2020;21(1):e12935.
- Sharifi S. Relationship between mental health, quality of life and health anxiety and physical activity in people over 20 years. Master Thesis of Bu Ali Sina University. 2008. (in Persian)
- Eghtesadi fard S, Rahrawan A. Mental Health and Its Influencing Factors, 2nd International Conference on New Research in Management, Economics and Humanities. 2015.
- Salami M. Mental Health, 5th National Conference on Recent Innovations in Psychology, Applications and Empowerment Focusing on Psychotherapy, Tehran; 2019.
- Carvalho AS, Pereira SM, Jácomo A, Magalhães S, Araújo J, Hernández-Marrero P, et al. Ethical decision making in pain management: a conceptual framework. *J Pain Res*. 2018;11:967.
- Fotiadis A, Abdulrahman K, Spyridou A. The mediating roles of psychological autonomy, competence and relatedness on work-life balance and well-being. *Front Psychol*. 2019;10:1267.
- Taylor SE, Brown JD. Illusion and well-being: a social psychological perspective on mental health. *Psychol Bullet*. 1988;103(2):193.
- Cheng HL, Wang C, McDermott RC, Kridel M, Rislin JL. Self-stigma, mental health literacy, and attitudes toward seeking psychological help. *J Counsel Dev*. 2018;96(1):64-74.
- Wilks CR, Auerbach RP, Alonso J, Benjet C, Bruffaerts R, Cuijpers P, et al. The importance of physical and mental health in explaining health-

مالی، سیستم تبلیغاتی پیشرفته، حمایت دولتهای خارجی، عدم قوانین مناسب در زمینه مبارزه با تروریست، جمود فکری و مذهبی برای اینگونه فعالیتها، تضادهای موجود و عقب ماندگیهای فرهنگی و اقتصادی و...

به نظر می‌رسد، بایستی این پدیده اجتماعی، سیاسی و نظامی را که امروزه روند فزاینده ای گرفته است هر چه بیشتر تحت نظم و قاعده در آورده و در قبال آن واکنش نشان داد. تاریخ بیانگر آن است که جنایت بین‌المللی در هر برهه ای از زمان، مفهوم، گستره و ابعاد خاصی داشته و در حال تحول بوده است. البته آن چیزی که مهم است نفس وجود این مفهوم، صرف نظر از گستره آن در گذر تاریخ می‌باشد، مفهومی که حاکی از نقض ارزش‌های مهم اجتماعی از یک سو و واکنش شدید جامعه از سوی دیگر بوده است. دولتهای درگیر و جامعه جهانی برای مبارزه با این پدیده نیازمند ساز و کارهای همه جانبه و تصمیمات بین‌المللی می‌باشند، با ظهور تروریسم مدرن، تحلیلگران مالی، بانکداران، خبرگان کنترل تسلیحات، متخصصین ارتباطات، طراحان توسعه و رهبران مذهبی از متحدان مبارزه با تروریسم محسوب می‌شوند و باید اقداماتی در جهت تعریف تروریست، وضع قوانین برای محاکمه و مبارزه با پدیده تروریست، تحریم کشورهای حامی این اقدامات، کنترل خشونت و افراطی‌گری و ارتقاء سطح فرهنگی و اقتصادی کشورهای در معرض خطر صورت گیرد.

نتایج تایید کننده نقش روان و ویژگی‌های روانی در گرایش به تروریسم می‌باشد بنابراین توصیه می‌شود هنگام مقابله با این معضل بزرگ به مسائل روانی توجه شود. همچنین پیشنهاد می‌شود با استفاده از روش‌های مختلف از قبیل بالا بردن سطح علمی، فرهنگی، اقتصادی کشورهای درگیر و مبارزه با فقر مانعی بر سر راه تروریسم ایجاد کرد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله محقق و همکاران از تمام افرادی که در به ثمر رسیدن این مقاله که مستخرج از رساله دکتری آقای اکبر شبانی بوده و با کد ۹۵۰۳۳۰۱۰۶ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد آیت الله آملی به ثبت رسیده است تشکر و قدردانی می‌کنند.

related academic role impairment among college students. *J Psychiatr Res.* 2020;123:54-61.

16. Baradaran Eftekhari M, Forouzan S, Mirabzadeh A, Dejman M, Yousefi H. Methods used to maintain and promote mental health in married Iranian women: A qualitative study. *Iran J Psychiatry Clin Psychol.* 2018;24(1):70-79.

17. Hashemi SH. Terrorism from the Perspective of Islamic Law and International Documents, Qom: Research Institute and University, Spring 2. 2011.

18. Hyderabad A. A Study of the Role of Security in Social Conflicts. *J Soc Sci.* 2012;4.